

Regionalt samarbeid

Overingeniør Olav Nedenes

Vi har etter siste verdenskrig hatt en rekke eksempler på interkommunalt samarbeid om planlegging, bygging og drift av vannverk, og også noen få eksempler på interkommunalt avløpssamarbeid.

Felles for de fleste av samarbeidsprosjektene på vannverkssiden har vært at en kommune som har igangsatt planlegging av eget vannverk, har funnet det hensiktsmessig å invitere nabokommuner til å være med i utbyggingen, vanligvis da av den åpenbare grunn at kostnadene for begge parter derved kunne reduseres.

I andre tilfeller har samarbeid vært innledet før planleggingen er påbegynt, hvilket innebærer den fordel at det samlede behov for vann og samtlige kommuners plassering, naturgitte forhold m. v. blir lagt til grunn ved valg av kilde(r), reguleringsforhold, ledningstraceer, osv.

Et forhold som likevel ikke kunne beherskes var at det nødvendigvis måtte bli tilfeldig hvilke kommuner som samarbeidet, spesielt diktert av om det forelå et umiddelbart vannbehov eller ikke.

Selve samarbeidsapparatet har variert. For større prosjekter har en

gjærne hatt et eget vannverksselskap med styre og representantskap. I en del tilfeller er det opprettet interkommunalt driftskontor, i andre tilfeller er driften ordnet slik at en av kommunene forestår driften ved hjelp av allerede etablert ingeniørvesen.

Av mer omfattende eksempler på interkommunalt vannverkssamarbeid kan nevnes: Interkommunalt vannverk i Stavanger-området (IV), Farrisprosjektet (VIV) i Vestfold, og Arendalsregionens interkommunale vannverk (AIV) som alle skal dekke store forsyningsområder med mange deltagende kommuner. Sistnevnte prosjekt er vedtatt av samtlige kommuner (5) etter anbefaling fra regionplanrådet for Arendalregionen. Anbefalingen fra rådet var basert på innstilling fra rådets vann- og kloakkutvalg. Planområdets begrensning er i dette tilfelle foreslått av fylkets utbyggingsavdeling på grunnlag av teknisk/økonomiske utredninger, og skulle ha fått den gunstigst mulige form. Det er verdt å merke seg at disse kommuner er blitt enige om at anleggs- og driftsutgifter skal fordeles uten hensyn til

kommunens beliggenhet. Det er stiftet et interkommunalt selskap med styre og representantskap. Storkommunen Arendal har 7 representanter, mens hver av de andre kommunene har 2. Før styrets vedkommende er forholdet 3—4, derved har de mindre kommuner overvekt i stemmetall.

Eksempelene på regionalt avløps-samarbeid som er iverksatt før vi fikk den nye bygningsloven er fåtallige. Det mest kjente er kanskje Avløpssambandet Nordre Øyeren (ANØ), omfattende kommunene på Nedre Romerike hvor en også har under gjennomføring konkrete planer. For gjennomføringen er opprettet egen byggekomité. Andre omfattende eksempler er Drammensregionens vassdragsforbund, Figgjovassdragets samarbeidskomité og Nedre Glommakomiteén, som alle har kommet i gang med felles undersøkelser og/eller utredninger, men ennå ikke kommet til gjennomføring av prosjekter.

Den nye bygningsloven av 18. juni 1965 trådte i kraft fra 1. januar 1966.

I og med denne lov har vi i Norge fått lovbestemt hvordan oversiktsplanleggingen skal foregå, hva som skal omfattes og hvordan det skal administreres, både m. h. t. oversiktsplanlegging innenfor en kommune — generalplanlegging, og på det interkommunale plan — regionplanlegging.

Oversiktsplanlegging av vann- og kloakkanlegg er spesielt omtalt i loven, både med hensyn til general- og regionplanlegging. Såkalte rammeplaner for vannverk og avløpsplaner for kloakk har i og med dette lovverk

fått en lovmessig forankring. Utarbeidelsen/behandlingen av slike tekniske oversiktsplaner må koordineres med, og integreres i, det øvrige general- og regionplanarbeid, likesom utarbeidelsen av vannforsynings- og avløpsplaner må foregå koordinert.

Regionplanarbeidet i Norge vedrørende vann og kloakk vil ha et vesentlig fortrinn sammenliknet med våre naboland. Vi har i Norge under oppbygging et planleggingsapparat på region-, fylkes- og statsplanet hvor vann- og kloakkplanleggerne arbeider i team med grunnutnyttelsesplanleggerne. Teknisk oversiktsplanlegging går hånd i hånd med oversiktsplanlegging av arealbruken. Herved skulle det gis muligheter for å få slutt på den uheldige utvikling vi har hatt hittil, nemlig at boligområdene er blitt plassert uten særlig tanke på skadevirkningene fra kloakkutslipp, og ofte heller ikke i særlig grad med tanke på kostnadene av fremtidige tekniske anlegg. Dette er vesentlige årsaker til at vi i realiteten neppe vil greie å løse forurensningsproblemene i mange av våre tettete befolkede regioner på mangfoldige år.

Utbyggingsavdelingen i fylket, som er bemannet med fylkesreguleringsarkitekt, fylkesingeniør og økonom vil virke som faglig sekretariat for regionplanrådene. Regionplanrådet består av folkevalgte medlemmer fra hver av kommunene i regionen.

Distriktsplanavdelingen i Kommunaldepartementet er tillagt planlegging på lands- og landsdelsbasis, og virker som sekretariat for landsdelskomitéene.

En viktig oppgave for staten i samarbeid med fylke/regionplanråd, vil være å forsøke å utarbeide en landsplan for vassdrags- og fjordutnyttelse, noe som vil ha vesentlig betydning for lokalisering av industri og befolkning. Interessene og forholdene langs og i et og samme vassdrag eller fjord, må i dette planarbeid ses under ett, samtidig som interessene og forholdene langs og i fjordene må ses under ett med tilsvarende i tilnennende vassdrag. Distriktsplanavdelingen skal bistå utbyggingsavdelingene i arbeidet med regionplaner, og fordeler forøvrig statlige planleggingstilskudd til kommuner og regioner. Det meste av statstilskuddet medgår til oversiktsplanlegging.

I tillegg til de ordinære planleggingstilskudd, har Distriktsplanavdelingen i inneværende år fått bevilget ½ million kroner til statlige vannforsynings- og avløpsutredninger på Østlandet. For dette beløp sammen med et tilsvarende tilskudd fra fylkene, har det vært gjennomført omfattende preliminare oversiktsutredninger av alternative vannforsynings- og avløpsprosjekter på Østlandet, samt undersøkelser i en rekke viktige vassdrag. Disse utredninger, som koordineres av Norsk institutt for vannforskning, NIVA, er nå på det nærmeste avsluttet. Regionplanrådene vil her få et betydelig materiale for videre bearbeiding.

Det er inntil nå opprettet ca. 50 regionplanråd, og Kommunaldepartementet har oppnevnt formenn i ca. 40 av disse. For de fleste råds vedkommende er arbeidet kommet i gang. Vi vil trolig få henimot 90

regioner i Norge, tallet kan bli noe lavere idet det enkelte steder kan være hensiktsmessig å etablere fylket som den regionale enhet.

På steder hvor det er behov for vann- og kloakkplanlegging over regiongrensene, kan departementet bestemme at det skal opprettes interregionale samarbeidsorganer, og hvordan samarbeidet skal skje. Uttalelser fra regionplanråd og fylkesmyndighetene må i slike tilfeller foreligge.

I den nye bygningsloven er planleggingen viet stor oppmerksomhet, og de fleste kommuner og regioner vil med grunnlag i loven utrede alternative tekniske løsninger blant annet for vannforsynings- og avløpsanlegg. Vassdragsutnyttelsesplaner må her tas med i vurderingene.

Om et mindretall i et regionplanråd skulle motsette seg et planforslag, kan forslaget likevel vedtas i rådet og bli godkjent som plan av departementet.

Imidlertid finnes ingen lovregler som gir adgang til å pålegge gjennomføring av regionplanene, vedtak om realisering av planene må fattes av primærkommunene.

Dersom det vil vise seg å være vanskelig å oppnå samarbeid om gjennomføring av tilfredsstillende planer, må en overveie å ta i bruk nye virkemidler.

For gjennomføringen av regionale vann- og kloakkanlegg kan flere forskjellige administrative ordninger komme på tale, f. eks. interkommunale byggekommitéer eller selskaper, vassdrags- og fjordforbund, fylkeskommunale vann- og kloakkverk.

Hvilken administrativ ordning som bør velges i det enkelte område for å sikre en mest mulig rasjonell og riktig gjennomføring av de regionale samarbeidsoppgaver innen vann- og kloakksektoren, vil variere med naturgitte forhold og eksisterende tilstander, og være avhengig av de oversiktsplaner som foreligger utarbeidd.

For å ta et eksempel kan vi se på Drammensvassdraget som strekker seg fra Drammen til Hardangervidda. Med hensyn til utnyttelsesplan må selvsagt hele vassdraget vurderes samlet, og med hensyn til planlegging av tekniske tiltak bør trolig området fra og med Vikersund til og med Drammensfjorden ses under ett. Det er imidlertid trolig at planene innenfor dette område, i det minste innledningsvis, vil tilsi flere interkommunale vann- og kloakktiltak omfattende forskjellige grupper av kommuner innen området Vikersund—Drammensfjorden. Interkommunale byggekomitéer eller selskaper med nødvendig kompetanse for detaljprosjektering, bygging og drift kan i et slikt tilfelle umiddelbart synes å være fordelaktig. Slike selskaper vil trenge fast kontor med nødvendige fagfolk og utstyr.

I forbindelse med gjennomføringen, vil eksisterende finansieringsordninger måtte tas opp til vurdering. De organer som skal forestå utbyggingen bør ha selvstendige budsjett, og en bør overveie å gå over til både å bygge og drive vann- og avløpsanlegg på forretningsmessig basis.

Den nye bygningslov har gitt oss muligheter til å utføre en effektiv oversiktsplanlegging.

Planleggingsoppgavene, og i mange tilfeller gjennomføringsoppgavene, vil gå utover kommune- og fylkesgrensene. På lengre sikt er det realistisk å regne med fjernvannforsyning for våre større befolkningssentra, og nettverkssamkjøring av vannledninger gjennom tett befolkede regioner og fylker. På samme måte må en regne med utbygging av avløpssystemer som frakter kloakkvannet vekk fra dårlige resipienter, om nødvendig over strekninger på flere mil. Transport av vann i store mengder er rimelig, i størrelsesorden 2 øre/m³ pr. mil for vannføring på 1 m³/sek.

Regionale og sentrale organer har et betydelig ansvar for at de alternative muligheter blir utredet forsvarlig, og at forholdene legges til rette for tilfredsstillende gjennomføring.